

ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗ ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ
ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΤΕΤΑΡΤΗ 15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 2026

ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1. α. 1-Α: Ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἔστι λαβεῖν τὸ μὲν πλεῖον τὸ δ' ἔλαττον τὸ δ' ἴσον, καὶ ταῦτα ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἢ πρὸς ἡμᾶς [...].

2-Σ: οὐ γὰρ εἴ τῷ δέκα μναῖ φαγεῖν πολὺν δύο δὲ ὀλίγον, ὁ ἀλείπτης ἐξ μναῶν προστάξει· ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῷ ληψομένῳ ἢ ὀλίγον· Μίλωνι μὲν γὰρ ὀλίγον, τῷ δὲ ἀρχομένῳ τῶν γυμνασίων πολὺ. Ὁμοίως ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης.

3-Σ: Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὕσα τῇ πρὸς ἡμᾶς...

β. Ολοκληρώνοντας τον ορισμό της αρετής, ο Αριστοτέλης προσδιορίζει και τον χαρακτήρα της έννοιας που είναι αντίθετη από την αρετή, της κακίας. Η αρετή είναι μεσότητα ανάμεσα σε δύο κακίες που προσδιορίζονται από την υπερβολή και την έλλειψη σε σύγκριση με το δέον στα πάθη(: συναισθήματα) και τις πράξεις.

B1. Οι ηθικές αρετές είναι ἕξεις, και μάλιστα ἕξις που χαρακτηρίζεται από μεσότητα. Συγκεκριμένα η λέξη προαίρεσις (έλλογη προτίμηση) δεν δηλώνει μια άλογη και αδικαιολόγητη επιθυμία. Είναι δομικά συνδεδεμένη με τη διανοητική ικανότητα του ανθρώπου, τη σκέψη και την κρίση του. Αποτελεί επιλογή ανάμεσα στο καλό και το κακό και επιδίωξη του ενός ή του άλλου. Στο πλαίσιο της ηθικής διδασκαλίας του Αριστοτέλη ανατίθεται καθοριστικός ρόλος στην προαίρεση. Ο λόγος είναι ότι αποτελεί ελεύθερη και συνειδητή επιλογή του ενός ή του άλλου τρόπου ζωής, επιλογή που οδηγεί σε συγκεκριμένες αποφάσεις σε κάθε μία επιμέρους περίπτωση. Δίκαιος δεν είναι αυτός που τυχαίνει να κάνει κάποιες δίκαιες πράξεις, αλλά αυτός που συνειδητά επέλεξε τη δικαιοσύνη ως στάση ζωής και ακολουθεί στις επιμέρους επιλογές του την αντίστοιχη σταθερή πορεία. Σύμφωνα με τον φιλόσοφο, η αρετή είναι ἕξις προαιρετικὴ, είναι, δηλαδή, η ελεύθερη και έλλογη εκλογή και βούληση, απαραίτητες προϋποθέσεις για να κάνει ο άνθρωπος σωστή επιλογή ενεργειών και να φτάσει στο μέτρο αποφεύγοντας τις ακρότητες, δηλαδή την υπερβολή και την έλλειψη. Την ευθύνη, λοιπόν, για την κατάκτηση της ηθικής αρετής την έχει ο ίδιος ο άνθρωπος. Αν ο δρόμος προς την αρετή δεν ήταν αποτέλεσμα ελεύθερης βούλησης, αλλά καταναγκασμού, τότε η αρετή δεν θα είχε καμία

αξία για τον άνθρωπο. Η «προαίρεσις» αποτελεί, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, τον έναν από τους τρεις αναγκαίους όρους για την ύπαρξη της αρετής. (Οι άλλοι δύο όροι είναι: ο άνθρωπος να έχει συνείδηση της πράξης του και να την πραγματοποιεί με σιγουριά και σταθερότητα).

Επίσης η αρετή καθορίζεται από την λογική και μάλιστα από την λογική που χαρακτηρίζει τον φρόνιμο άνθρωπο. Αυτός διαθέτει φρόνηση και αποτελεί συμβολικό ή και ένσαρκο ηθικό πρότυπο μέσα στην κοινωνία και με τις τεκμηριωμένες επιλογές του γίνεται ο γνώμονας της ηθικής-πολιτικής αρετής. Το κοινωνικό πρότυπο του φρονίμου είναι, επίσης, ένα σχετικά αντικειμενικό δεδομένο που μετριάζει τον προσωπικό-υποκειμενικό χαρακτήρα της αριστοτελικής ηθικής. Η φρόνηση συνδέεται με τον λόγο και αν υπάρχει αυτή, υπάρχουν συγκεντρωμένες στον άνθρωπο και όλες οι άλλες αρετές. Ο φρόνιμος άνθρωπος είναι αυτός που θα καθορίσει με τη λογική του το «δέον», τις σωστές ενέργειες που πρέπει να ακολουθούνται μέσα στην κοινωνία. Το περιεχόμενο, όμως, της έννοιας «φρόνιμος» και «δέον» δεν μπορεί να καθοριστεί με σαφήνεια. Στον αντικειμενικό προσδιορισμό τους παίζει ρόλο τόσο η ανθρώπινη λογική όσο και η εποχή, η κοινωνία, τα πρότυπα των ανθρώπων, στοιχεία τα οποία συνεχώς μεταβάλλονται.

B2. Ο Αριστοτέλης στο απόσπασμα «Ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῶ ἔστι λαβεῖν τὸ μὲν πλεῖον τὸ δ' ἔλαττον τὸ δ' ἴσον, καὶ ταῦτα ἢ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἢ πρὸς ἡμᾶς» εκφράζει τη διάκριση που κάνουμε σήμερα ανάμεσα στο αντικειμενικό και το υποκειμενικό (ακριβέστερα: ανάμεσα σε ένα δεδομένο υποχρεωτικό για όλους και την προσωπική επιλογή). Στο πεδίο της ηθικής, τονίζει ο φιλόσοφος, πολύ πιο σπουδαία είναι η προσωπική επιλογή που κατευθύνεται από τη γνώση και τη λογική. Επίσης στο χωρίο «Λέγω δὲ τοῦ μὲνταῦτὸν πᾶσιν.» ορίζει την έννοια της μεσότητας που καθορίζεται από υποκειμενικά κριτήρια. Ας θυμηθούμε καταρχάς το αρχαιοελληνικό γνωμικό: μέτρον ἄριστον. Ο Αριστοτέλης το αποδέχεται και τονίζει: Στο πεδίο των παθῶν και των πράξεων ο άνθρωπος κάνει επιλογές· μπορεί να ξεπεράσει το μέσον-μέτρο (ὑπερβολή) ή να υστερήσει ως προς αυτό (ἔλλειψις). Για παράδειγμα, υπερβολή, ἔλλειψη και εύρεση του μέτρου μπορεί να υπάρξει στη διατροφή, την άσκηση, την εκδήλωση οργής, τη δαπάνη χρημάτων κ.ά. Στόχος του ενάρετου είναι σε κάθε περίπτωση το μέτρο, η επίτευξη της μεσότητας. Στις παραινέσεις του Πυθαγόρα κυριαρχούν κριτήρια επιλογῶν και στάσεων ζωῆς που προτείνει με στόχο την πνευματική ωρίμανση. Για να προβεί κάποιος σε μια ενέργεια πρέπει πρώτα να έχει πειστεί πως αυτή είναι ωφέλιμη για τον ίδιο. Προτρέπει να προηγείται η σκέψη και η εκτίμηση των δεδομένων πριν από κάθε πράξη για να μην φανεί ο άνθρωπος ἄφρων και γελοῖος. Συμβουλεύει, μάλιστα, να μην κάνουμε ὅσα δεν γνωρίζουμε, καθώς για να ζήσουμε ευχάριστα πρέπει να

διδασκόμαστε όσα χρειάζεται. Κριτήριο της ορθής στάσης ζωής προβάλλεται, εξάλλου, η υγεία του σώματος με κατάλληλη άσκηση και διατροφή, πάντα με μέτρο. Επισημαίνεται ότι ως μέτρο εννοείται αυτό που δεν καταπονεί τον άνθρωπο. Ο Πυθαγόρας συστήνει έναν καθάρο και απλό τρόπο ζωής που δεν προκαλεί φθόνο. Για αυτό πρέπει να αποφεύγεται η άσκοπη σπατάλη, αλλά και η φιλαργυρία ως ακραίες επιλογές. Η κυριαρχία του μέτρου πρέπει να είναι καθολική, καθώς το μέτρο είναι άριστο σε όλα. Το «μέτρο» αυτό προσομοιάζει με την «υποκειμενική μεσότητα» του Αριστοτέλη, στην αποφυγή της έλλειψης και της υπερβολής («Μην κάνεις άσκοπες δαπάνες, σαν κάποιος που αγνοεί το καλό, αλλά ούτε να είσαι φιλάργυρος»). Εξάλλου, η διευκρίνιση ότι ως μέτρο θεωρείται αυτό που δεν καταπονεί τον άνθρωπο φαίνεται να προσεγγίζει τη θέση του Αριστοτέλη για το «υποκειμενικό μέσο». Επίσης, προτρέποντας στην καθαρή και άφθαρτη ζωή μέσω του εθισμού παραπέμπει στην κατάκτηση της αριστοτελικής αρετής διά του έθους. Τέλος, ένα ακόμα στοιχείο της πυθαγόρειας σκέψης που προσεγγίζει την αριστοτελική αντίληψη για τον προσδιορισμό του υποκειμενικού μέσου είναι η κυριαρχία του λόγου, της εκτίμησης και κρίσης πριν την πράξη ως χαρακτηριστικό του σώφρονα («για να μην φανείς άφρων και γελοίος»).

B3. 1-ε, 2-α, 3-δ, 4-γ, 5-β

B4. 1-ε, 2-δ, 3-α, 5-β, 7-γ

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΑΝΟ

Γ1. Ίσως είναι δύσκολο αυτοί που βρίσκονται σε τέτοιες συμφορές να παρηγορηθούν. Γιατί τα πένθη δεν ανακουφίζονται ούτε με λόγια ούτε με νόμους, αλλά ο χαρακτήρας του καθενός και η φιλία του με τον νεκρό καθορίζει την λύπη. Όμως πρέπει να έχουμε θάρρος και να απομακρύνουμε τη λύπη όσο είναι δυνατό, και να θυμόμαστε όχι μόνο το θάνατο των νεκρών, αλλά και την αρετή που έχουν αφήσει. Γιατί δεν έχουν πάθει (πράγματα) άξια για θρήνους, αλλά έχουν κάνει (πράγματα) άξια για μεγάλους επαίνους. Εάν δεν μετείχαν στα γηρατεία των θνητών, όμως έλαβαν αγέραστη δόξα, και έγιναν ευτυχισμένοι σε όλα. Όσοι από τη μια από αυτούς πέθαναν χωρίς παιδιά, οι έπαινοι από τους Έλληνες θα είναι τα αθάνατα παιδιά τους.

Γ2. Ο ρήτορας προσπαθεί με πολλά επιχειρήματα να παρηγορήσει τους συγγενείς των εχθρών. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα αναφέρει ότι οι νεκροί με το θάνατό τους έχουν απαλλαγεί από αρρώστιες, στενοχώριες, και άλλα

δυσάρεστα που ταλανίζουν την ανθρώπινη ζωή. (πρὸς δὲ τούτοις...βίον). Επιπρόσθετα αναφέρει ὅτι στον Ἄδη θα τύχουν την φροντίδα του θεοῦ, καθώς και οἱ ἴδιοι υπερασπίστηκαν τις τιμές των θεῶν, ὅταν κινδύνευαν να καταργηθοῦν (εἰ δ' ἔστιν...τυγχάνειν).

Γ3. πένθους, ταῖς τετελευτηκυῖαις, γῆρας, εὐδαιμονέστατα, παισί(ν), κοιμιεῖ/ῆ, μιμνήσκεσθαι, λαβέ, ἦν, καταλελειμμένοι εἰσί.

Γ4 α. παραμυθεῖσθαι= τελικό απαρέμφατο υποκείμενο στο **χαλεπόν ἐστί**

τα πένθη= υποκείμενο στο **κοιμίζεται** (αττική σύνταξη)

τῆς λύπης= αντικείμενο στο **παραιρεῖν**

εὐδαίμονες= κατηγορούμενο στο **οὔτοι** (εννοείται)

θρῆνων= γενική της αξίας στο **ἄξια**

τῷ μὴ γενέσθαι= δοτική αντικειμενική στο **ὅμοιον**.

Γ4 β. ὁ ῥήτωρ ἔλεγε ὅτι ὅσοι μὲν γὰρ αὐτῶν ἄπαιδες τετελευτηκότες εἶεν, οἱ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἔπαινοι παῖδες αὐτῶν ἀθάνατοι ἔσειντο.

ὁ ῥήτωρ ἔλεγε, ὅσοι μὲν γὰρ αὐτῶν ἄπαιδες τετελευτηκότες εἶεν, τους παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπαίνους παῖδας αὐτῶν ἀθανάτους ἔσεσθαι.